

УДК [337+338]:[331.5:338.2]

DOI: 10.18524/2413-9998.2022.3(52).275781

Л. Г. Богущ,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи
Національної академії наук України
бульвар Тараса Шевченка, 60, м. Київ, 01032, Україна
e-mail: bogush_lg@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6196-3781>

ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ВІДТВОРЕННЯ РОБОЧОЇ СИЛИ УКРАЇНИ В СУСПІЛЬНОМУ ІНСТИТУТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті визначені основні проблеми, завдання, інструменти подальшої модернізації суспільного інституту професійної освіти в напрямі поліпшення якості відтворення трудового та професійно-кваліфікаційного потенціалу, конкурентоспроможності робочої сили як значущих ресурсів і стимулів прискорення та підвищення результативності соціально-економічного розвитку України в глобалізованому світі. Завдання підвищення ефективності функціонування системи професійної освіти доцільно групувати за спрямуванням на: поширення і ствердження в суспільстві та бізнес-практиках стандартів і запитів на якісну освіту впродовж життя; удосконалення просторової організації мережі ВНЗ, ПТНЗ, закладів профорієнтації, перепідготовки та підвищення кваліфікації з орієнтиром на підвищення параметрів кризостійкості територіальних освітніх підсистем, сукупності сфер життєдіяльності в регіонах і державі; нарощування інноваційного потенціалу соціуму та економіки, трансляцію та підвищення ефективності механізмів креативності як джерела і стимулів конкурентоздатності працівників і виробників, диверсифікації господарювання.

Ключові слова: професійна освіта, трудовий потенціал, робоча сила, конкурентоспроможність, інновації, соціально-економічна політика.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Значущим критерієм якості організаційно-економічного розвитку вітчизняного соціуму в спектрі його макроінститутів, серед яких, зокрема,

економіка, системи управління, професійної освіти, соціального захисту і забезпечення, є відтворення кількісно-якісних параметрів робочої сили. Підвищення ефективності функціонування суспільного інституту професійної освіти (в спектрі ланок вищої, професійно-технічної освіти, профорієнтації, діяльності з підвищення кваліфікації та перепідготовки), на загальнодержавному, регіональному, місцевому рівнях є важливою умовою конкурентоспроможності й результативності економіки України, поліпшення її кадрового забезпечення та механізмів інноваційного розвитку, реалізації базових конституційних прав населення щодо професійної самореалізації, всебічного розвитку та освіти впродовж життя, отримання гідних трудових доходів, поліпшення рівня і якості життя власними силами. Зазначені результати удосконалення організації та змісту професійної освіти є необхідними передумовами ефективної відповіді держави, її господарської системи, соціуму загалом на виклики світових процесів глобалізації стандартів конкурентоспроможності робочої сили, пересічних виробників і працівників, а також технологічного забезпечення економіки та позаекономічних сфер життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні фахові дослідження приділяють значну увагу обґрунтуванню: пріоритетів удосконалення механізмів функціонування, структури, змісту професійної освіти у спектрі її ланок; взаємозв'язків цього суспільного інституту з іншими макроструктурами соціуму (зокрема, в частині визначення рівня, якості, темпів соціально-економічного розвитку); системи впливів професійної освіти на параметри інноваційних процесів та конкурентних змагань у спектрі сфер їх розгортання в глобалізованому світі, а також серед низки інтегрованих транскордонних господарських, зовнішньоекономічних, культурно-освітніх структур [1–16].

Зокрема, з'ясовуються ризики та можливості, розробляються підходи до поліпшення якості вищої і професійно-технічної освіти з урахуванням вимог світових глобалізаційних та інтеграційних процесів до професійної підготовки, кваліфікації економічно активного населення, конкурентоспроможності робочої сили (Є. Ніколаєв, І. Совсун, Н. Г. Ничкало, С. В. Красножон, В. А. Піддубний, І. М. Грищенко, І. В. Станкевич) [1–5]. Водночас визначаються та аналізуються проблеми, властиві різним етапам новітнього періоду функціонування системи професійної освіти з урахуванням потреб підвищення економічної ефективності вищих і професійно-технічних закладів, збалансування регіональних ринків праці, впровадження низки соціально-економічних реформ (О. Волярська, Л. Я. Бенюська, О. В. Паска, С. Вавренюк, Д. Е. Гавіланес, М. Д. Прищак, О. В. Гречановська, О. А. Дубасенюк) [6–10]. Важливим напрямом фахових досліджень є забезпечення належної ролі професійної освіти в стимулюванні, поширенні, капіталізації досягнень НТП, здійсненні системного інноваційного впливу на господарювання і соціум (А. Ф. Павленко, Л. Л. Антонюк, Н. В. Василькова, Д. О. Ільницький, Є. Ніколаєв, І. Совсун, О. В. Магута, С. В. Красножон, В. А. Піддубний, С. Вавренюк) [1; 3; 9; 11; 12]. Доцільно також відмітити розробки з оцінки стану і перспектив забезпечення стабільного функціонування ланки професійно-технічної освіти, вкрай важливої для забезпечення кваліфікованими робітниками територіальних господарських систем і соціального захисту вразливих верств населення (Л. Я. Бенюська, О. В. Паска, О. С. Товканець, Ю. В. Грищук, А. П. Ващенко, С. Гребень) [8; 13–16].

Висвітлений фаховий доробок засвідчує потребу подальшого дослідження підходів (цілей, завдань, заходів) удосконалення організації і змісту професійної освіти України з урахуванням

пріоритетів поліпшення якості вітчизняної робочої сили, продиктованих новітніми вимогами до конкурентоспроможності виробників і працівників.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні проблем, завдань, інструментів подальшої модернізації суспільного інституту професійної освіти в напрямі послідовного поліпшення якості відтворення трудового та професійно-кваліфікаційного потенціалу, конкурентоспроможності робочої сили як значущого ресурсу і стимулу прискорення та підвищення результативності соціально-економічного розвитку України в глобалізованому світі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність як здобувачів професійної освіти, так і робітників та спеціалістів різної кваліфікації на ринку праці безпосередньо залежить від рівня сучасності (модерності) отриманої ними загальної і фахової підготовки, що забезпечується послідовним оновленням змісту, методології, технологічної бази, методів викладання фахових знань, відповідних навчальних дисциплін, їх матеріалів, програм, практик тощо, а також рівня кваліфікації та компетенцій самого науково-педагогічного персоналу в спектрі закладів професійної освіти (профорієнтації, профдіагностування, профнавчання, підготовки та підвищення кваліфікації). Водночас насиченість освітніх циклів і програм новітніми знаннями, засобами їх викладання та засвоєння не є достатньою умовою для підвищення конкурентоспроможності учнів, студентів, випускників; вона має доповнюватись посиленням орієнтації на практичне прикладання відповідних знань, засвоєння відповідних вмінь, навичок, компетенцій у межах семінарських, лабораторних занять, виробничої практики і т. п.

Основні функції професійної освіти в суспільстві визначаються сукупністю впливів цього суспільного інституту на економічну та

позаекономічні сфери життєдіяльності, а, отже, їх можна поділити на ресурсовідтворюючі, стандарто- і світоглядофор-муючі, інновативні продукційні та трансляційні, соціально-стабілізаційні. Відповідні впливи втілюють низку значущих факторів конкуренто-проможності країн, національних виробників, окремих спільнот (територіальних, функціональних), соціальних груп та індивідів в основних сферах конкурентних змагань (на внутрішньому і зовнішніх ринках товарів і послуг, праці; в рамках транскордонних, загальнонаціональних, генерованих територіальними спільнотами механізмів доступу до безоплатних послуг, що надаються за державним і регіональним замовленням, а також до цільових фондів соціально-економічного розвитку різних рівнів).

Ресурсовідтворюючі функції професійної освіти в першу чергу пов'язані із забезпеченням економіки кадрами, продукуванням професійно-кваліфікаційних характеристик економічно активного населення і робочої сили в поколіннях. Стандарто- і світоглядоформуючі функції проявляються через трансляцію і модернізацію: сукупності знань та уявлень про світ, спектр наук і технологій; змісту і механізмів формальних і неформальних суспільних взаємодій. Інновативні продукційні та трансляційні функції генеруються роллю професійної освіти у виробництві та поширенні нововведень, створенні та еволюції суб'єктів їх генерації та функціонування в суспільстві, економіці. Соціально-стабілізаційні функції визначаються пріоритетами і тенденціями чинного нормування доступу до спектру загальносуспільних, суспільно необхідних, приватних благ, маючи на меті забезпечення певних уявлень щодо соціальних ліфтів і злагоди, вирівнювання стартових умов життєдіяльності, захист вразливих категорій населення.

Роль суспільного інституту професійної освіти в формуванні зазначених конкурентних переваг актуалізує обґрунтування відповідної національної стратегії і політики, зорієнтованої на кардинальне поліпшення змісту, якості та доступності освітніх послуг, формування інноваційного світогляду вітчизняної спільноти і робочої сили, оптимізацію їх трудового, професійно-кваліфікаційного, креативного потенціалу.

Реалії суспільної діяльності з надання професійної освіти в Україні засвідчують існування низки проблем, доволі інерційних за наслідками та результативністю заходів щодо їх розв'язання [1; 4; 6; 8–10; 16]. Серед цих проблем, насамперед, слід відмітити: незадовільну об'єктивність механізмів формування і розподілу державного та регіонального сегментів замовлення, слабкий контроль цих процесів інституціями громадянського суспільства; надмірну орієнтацію закладів на задоволення поточних кон'юктур місцевих ринків праці та запитів найбільш платоспроможних груп абітурієнтів; гострий брак фінансування ланки ПТНЗ, у т. ч. за рахунок дефіцитних бюджетів місцевих громад; нестачу баз практики учнів і студентів, недоліки матеріально-технічного, кадрового забезпечення і програм виробничої практики.

Основні завдання підвищення ефективності функціонування суспільного інституту професійної освіти України доцільно групувати за сферами спрямування на: поширення і ствердження в суспільстві та бізнес-практиках стандартів і запитів на якісну освіту впродовж життя; удосконалення просторової організації мережі ВНЗ, ПТНЗ, закладів профорієнтації, перепідготовки та підвищення кваліфікації з орієнтиром на підвищення параметрів кризостійкості як самих територіальних освітніх підсистем та їх елементів, так і сукупності сфер життєдіяльності в регіонах і державі загалом. Обидва зазначені групи основних завдань

модернізації професійної освіти поєднуються через низку завдань наступного напрямку, що передбачає нарощування інноваційного потенціалу соціуму та економіки, трансляцію та підвищення ефективності механізмів креативності як джерела і стимулів конкурентоздатності працівників і виробників, диверсифікації господарювання.

Завдання поширення і ствердження в суспільстві та бізнес-практиках стандартів і запитів на якісну освіту впродовж життя охоплюють:

- забезпечення наукоємності та практичної орієнтованості професійної освіти на всіх етапах її організації та у спектрі інституцій, що надають послуги профорієнтації, профдіагностування, профнавчання, підготовки та підвищення кваліфікації для різних категорій населення впродовж життя, у відповідності із сучасними досягненнями світової науки і господарювання, зокрема, в сфері технологій виробництва, управління, інформування, формування світогляду та просвіти;

- збалансування державних стандартів професійної освіти і критеріїв функціонування недержавних, у т. ч. неформальних систем та інституцій її надання і визнання, атестації пошукачів на ринку праці та найманих працівників на підприємствах різних форм власності;

- подальше підвищення автономності закладів професійної освіти (вищої, професійно-технічної) у визначенні власної спеціалізації, змісту і технологій викладання не обов'язкового компоненту загального і власне професійного навчання, структури джерел фінансування, баз проведення виробничої практики учнів та студентів, стратегій менеджменту і маркетингу на ринку освітніх послуг та у сферах зв'язків із громадськістю, співпраці з роботодавцями;

- підвищення доступності професійної освіти, перепідготовки, підвищення кваліфікації впродовж життя для вразливих верств і категорій населення за рахунок освітніх ваучерів, кредитів державних та некомерційних установ, а також цільового замовлення на підготовку кадрів для депресивних територій і систем розселення;

- стимулювання послідовного зростання платоспроможного попиту населення України на послуги професійної освіти, перепідготовки, підвищення кваліфікації в рамках довготривалої стратегії підвищення рівня і якості життя економічно активного населення, вирівнювання стартових умов життєдіяльності підростаючого покоління.

Завдання удосконалення просторової організації мережі вищих і професійно-технічних закладів з орієнтиром на підвищення параметрів кризостійкості освітніх підсистем та сукупності сфер життєдіяльності включають:

- інтенсифікацію процесів формування регіональних науково-освітньо-виробничих кластерів, інтегрованих в територіальні, у т. ч. транскордонні, господарські системи (зокрема, спектр ВЕЗ) та їх інноваційну інфраструктуру;

- оптимізацію циклу профорієнтації, профнавчання та підготовки кадрів різної спеціалізації для вітчизняних територіальних господарських систем, узгодженого з структурі ланок професійної освіти (вищої, професійно-технічної, державних, комунальних і недержавних установ підвищення кваліфікації та сприяння зайнятості);

- підвищення соціально-економічної ефективності інституцій професійно-технічної освіти в умовах дефіциту фінансування, що

загрожує їх життєздатності всупереч зростаючим потребам національної економіки у кваліфікованих робітничих кадрах;

- вирівнювання стартових умов соціального та економічно активного життя незалежно від походження, психофізіологічних особливостей, місця проживання індивіда;

- збалансування нормативного забезпечення і механізмів формування та фінансування державного і регіонального сегментів замовлення на підготовку кадрів у відповідності із довготривалою стратегією спеціалізації та диверсифікації економіки України.

Посиленню практичної орієнтованості професійної освіти, реалізації її інновативних функцій, продукуванню модерних конкурентоспроможних вмінь і навичок учнів, студентів, випускників, розвитку креативного потенціалу робочої сили сприятиме вирішення завдань щодо:

- відновлення масштабної практики професійного навчання без відриву від виробництва як дієвого інструменту підвищення кваліфікації та рівня оплати праці зайнятих, модернізації стандартів і програм професійної освіти згідно із запитами роботодавців, диверсифікації джерел фінансування закладів професійної освіти (вищих, професійно-технічних), формування виробничих та інноваційних територіальних кластерів різної спеціалізації за активної участі ВНЗ і ПТНЗ;

- заохочення роботодавців до фінансування професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу шляхом оптимізації практики оподаткування суб'єктів господарювання, що здійснюють і наращують такі витрати;

- подальшого розвитку системи безперервної професійної освіти впродовж життя, у т. ч. на засадах надання відповідних послуг при центрах зайнятості (в форматі курсів для

zareestrovanih bezrobitnih ta poshuchachiv dodatkovoї zaiynyatosti), a takozh derzhavnih i nedержavnih strukturah v sistemі sotsialnoho zahystu, sho opikuyutsya pensionerami, invalidami, marginalnyimi kategoriyami naselennya;

– obgruntuvannya, zabezpechennya efektyvnih mekhanizmv finansuvannya derzhavnogo i reghionalnoho zamovlennya na pidgotovku kadrov dlya zadovolennya nevidkladnih potreb ekonomiki Ukrainy, zokrema, u: robotnykakh integrovanih spetsialnostey dlya pidtrymannya bezpeki ta pryinyatnoї yakosti seredovysha zhyttediyalnosti (v t. ch. rozbudovi krytychnoї infrastruktury – ob'ektiv ta merez elektro- i teplogeneratsii, vodopostachannya, transportnih komunikatsiy vantazhnoho i pasazhir'skoho tranzytu, iyh logistyky tosho); doukomplektuvanni shtativ lanok spetsializatsii kraїny ta eksportoorientovanih vyrobnyctv (vid vydobuvayuchykh do prylado- y mashynobuduvannya, vid agroperebobnih do rekreatsionnykh); fakhivtsykh ta dopomizhnomu personalі reghionalnykh sistem okhорony zdorov'ya, sotsialnoho zahystu, osvіty, miscevykh budivельnih i харчових pidpriemstv;

– optymizatsii mekhanizmv nostryfikatsii vitchiznyanih dokumentiv pro zdobuttya profesiynoi osvіty (diplomiv, atestativ, sertifikativ) u kraїnah ES.

Znachnu rol' u zadovolenni potreb zagalnodержavnogo i terytorialnykh gospodar'skykh kompleksiv u kvalifikovanih kadrah

(robotnykakh, fakhivtsykh) vidigrayut zavdannya Strategii rozvytku profesiynoi (profesiyno-tekhnichnoi) osvіty na period do 2023 r., zokrema:

– zakripлення upravlinnya zakladami profesiynoi-tekhnichnoi osvіty na misyakh, iyh predatacha v komunalnu vlasnist', rozrobka planiv rozvytku reghionalnykh merez takykh zakladiv, u t. ch. zavdyaki iyh ukрупnennyu;

– оновлення інфраструктури професійної освіти завдяки створенню навчально-практичних центрів – осередків з сучасним просунутим обладнанням та технікою, що надають послуги опанування учнями практичних навичок, підвищення кваліфікації або перенавчання дорослих, за кошти держбюджету, місцевих бюджетів, спецкошти закладів профосвіти, а також за підтримки бізнес-компаній;

– розробка та удосконалення стандартів професійної освіти, оновлення освітніх програм, підвищення кваліфікації педагогів за активної співпраці з інституціями роботодавців у рамках впровадження Національної системи кваліфікацій, підпорядкованої державним професійним стандартам.

Інструментами модернізації організаційно-економічних засад і механізмів функціонування професійної освіти, підвищення якості цих послуг є:

– нормативні та адміністративні (насамперед: об'єктивізація змісту і масштабів державного та регіонального компонентів замовлення на підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів у закладах вищої і професійно-технічної освіти; узгодження державних стандартів спеціальностей і професій з національною системою кваліфікацій, створення прецедентів домінування державних стандартів професійної освіти у практиках визнання неформальної освіти, затвердження корпоративних стандартів знань, вмінь, компетенцій, кваліфікації за посадами);

– фінансові та фіскальні (зокрема: впровадження субвенції державного бюджету на регіональне замовлення з підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів у закладах професійно-технічної освіти; встановлення податкових пільг і

преференцій для суб'єктів господарювання, які фінансують підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів з відривом і без відриву від виробництва);

– маркетингові (заохочення закладів професійної освіти різних форм власності до просування агрегованих брендів ВНЗ, ПТНЗ і їх спеціальностей, узгоджених як з поточними потребами регіональних ринків праці, так і з державною стратегією розвитку економіки, окремих сфер і видів діяльності; залучення інституцій соціального діалогу до визначення змісту і надання послуг професійної освіти).

Висновки. Поліпшення процесів і результатів відтворення робочої сили України (її трудового, професійно-кваліфікаційного, креативного потенціалу) є одним з найвагоміших критеріїв якості організаційно-економічних засад функціонування макроінститутів соціуму, в т. ч. суспільного інституту професійної освіти.

Доступність і якість професійної освіти відіграють важливу роль у формуванні ключових параметрів конкурентоспроможності вітчизняних працівників та виробників, України загалом в умовах послідовної глобалізації стандартів і практик господарювання та життєдіяльності позаекономічних сфер, у підсумку стимулюючи диверсифікацію та наукоємну модернізацію національної економіки.

Серед важливих завдань, розв'язання яких якнайшвидшому підвищенню ефективності функціонування системи професійної освіти України, слід відмітити:

– удосконалення стандартів і програм прикладної професійної освіти, програм підвищення кваліфікації педагогів; сприяння диверсифікації системи підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів з відривом і без відриву від виробництва у

контексті нагальних потреб збалансування територіальної організації вітчизняної економіки, диверсифікації її спеціалізації;

– підвищення рівня навчально-методичної, фінансової автономії закладів вищої і професійно-технічної освіти, спрощення процедур використання ними надходжень від профільної діяльності (в т. ч. від надання платних освітніх послуг) на потреби модернізації навчально-виховного процесу, облаштування побуту учнів і студентів;

– пошуків конструктивного діалогу в рамках інститутів трипартизму та державно-приватного партнерства щодо впровадження стандартів інтегрованих спеціальностей робітників і фахівців, визнання неформальної освіти, здобуття й підтвердження кваліфікації в недержавних інституціях та в рамках навчання без відриву від виробництва;

– стимулювання зв'язків між закладами професійної освіти та роботодавцями для проведення виробничої практики студентів, набуття ними потрібних професійних навичок і початкового рівня кваліфікації; впровадження фіскальних пільг для суб'єктів господарювання, що фінансують підвищення кваліфікації та перепідготовку свого персоналу, приймають участь в програмах ранньої адаптації випускників на первинних посадах;

– проведення у ВНЗ прикладних наукових досліджень; здобуття цими закладами статусу ресурсних навчально-методичних і дослідницьких центрів за пріоритетними ланками економіки регіонів і країни загалом; стимулювання ПТНЗ до участі в діяльності таких центрів, територіальних навчально-науково-виробничих комплексів та спектру інноваційних структур (індустріальних парків, технопарків, науково-дослідних консорціумів, інноваційно-технологічних кластерів тощо).

Список використаної літератури

1. Ніколаєв Є., Совсун І. Вища освіта в незалежній Україні. Київ : Kyiv School of Economics Policy Paper. 28 с. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Higher-Ed-in-Independent-Ukraine.pdf> (дата звернення: 22.12.2022).
2. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів. Київ : Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. 125 с.
3. Красножон С. В., Піддубний В. А. Інновації в освіті. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 6. С. 19–22.
4. Грищенко І. М. Фактори підвищення ефективності освітньої діяльності вищих навчальних закладів України. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 3. С. 134–141.
5. Станкевич І. В. Оцінювання якості вищої освіти та навчально-виробничої діяльності освітніх організацій на основі акредитаційних критеріїв. *Бізнес Інформ*. 2016. № 6. С. 119–125.
6. Волярська О. Напрями розвитку вищої освіти в Україні в умовах нестабільності. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. Т. 18, № 2. С. 34–43. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(18\).2020.34-43](https://doi.org/10.35387/od.2(18).2020.34-43).
7. Гавіланес Д. Е., Прищак М. Д., Гречановська О. В. Розвиток вищої освіти: історичний аспект. URL: <http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/32588508-BD02-4345-B33A-BDA43E74F293.pdf> (дата звернення: 22.12.2022).
8. Бенювська Л. Я., Паска О. В. Тенденції та проблеми розвитку професійно-технічної освіти в умовах реформи децентралізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2021. Вип. 1 (147). С. 10–15.
9. Вавренюк С. Розвиток вищої освіти в Україні в контексті ризиків та викликів. *Публічне урядування*. 2018. № 3 (13). С. 29–38.
10. Дубасенюк О. А. Розвиток вищої освіти: тенденції та перспективи. *Людноцентризм як основа гуманітарної політики України: освіта, політика, економіка, культура*. Київ : ІОД НАПН України, 2011. С. 135–142.
11. Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні / Павленко А. Ф. та ін. Київ : КНЕУ, 2014. 352 с.
12. Магута О. В. Розвиток вищої освіти та економічна динаміка в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 6. С. 58–65.
13. Товканець О.С. Розвиток професійно-технічної освіти в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2011. Вип. 23. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/>

- bitstream/lib/6447/1/РОЗВИТОК%20ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ%20ОСВІТИ%20В%20УКРАЇНІ.pdf (дата звернення: 22.12.2022).
14. Гришук Ю. В. Визначення професійної освіти і навчання: сучасні акценти. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2014. Вип. 4. С. 16–21.
 15. Вашенко А. П. Перспективи розвитку професійної освіти в Україні. *Збірник наукових статей «Соціум. Документ. Комунікація»*. 2018. Вип. 5. С. 273–282. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1246591>.
 16. Гребень С. Проблеми та перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. Вип. 3 (63). С. 125–130. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-63-125-130>.

Стаття надійшла 24.10.2022 р.

Larysa Bogush,

PhD in Economics, Senior Researcher,
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine
60, Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, 01032, Ukraine
e-mail: bogush_lg@ukr.net

IMPROVING THE WORKFORCE' REPRODUCTION QUALITY IN UKRAINE THROUGH THE PUBLIC INSTITUTE OF PROFESSIONAL EDUCATION

The article aims at the identifying of the main problems, tasks and tools for further modernization of the professional education' public institute in the direction of improving the reproduction quality of the labor, professional and qualification potential, as well as the competitiveness of the workforce that are significant resources and incentives for accelerating and increasing the effectiveness of Ukraine' socio-economic development in the globalized world. Civilization trends and economic practices of developed countries stimulate national civil society to actualize a number of requests to provide an average individual' decent opportunities to meet the needs for quality education services, profession acquirement, confirmation and increase of qualification regardless of the residence place, equalization of the appropriate starting conditions in local communities and regions, as well as to improve the efficiency of public and state control over the corresponding legislative and social-labor guarantees' implementation. There were studied the main functions of professional education in society (resource-reproducing, standard- and worldview-forming, innovative producing and translational, social-stabilizing), which are determined by the totality of its effects on the economic and extra-economic life spheres. It's advisable to group the tasks for increasing the Ukrainian professional education system' functioning efficiency to the directions for: spreading and affirming standards and requests for quality education throughout life in society and business practices; improving the spatial organization of the institutions' network of higher and vocational education, career guidance, advanced training and retraining with a focus on increasing the crisis resilience parameters of both the territorial educational subsystems and their elements, as well as the totality of life spheres in the regions and the whole state; rising the society' and the economy' innovative potential, spreading and increasing the creativity mechanisms' effectiveness as sources and incentives for the competitiveness of workers and producers, businesses' diversification.

Key words: professional education, labor potential, workforce, competitiveness, innovations, socio-economic policy.

References

1. Nikolaiev Ye., Sovsun I. (no data) *Vyshcha osvita v nezalezhnii Ukraini* [Higher education in independent Ukraine]. Kyiv: Kyiv School of Economics Policy Paper. Available at: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Higher-Ed-in-Independent-Ukraine.pdf> (accessed 22 December 2022). (in Ukrainian)
2. Nychkalo N. H. (2014) *Rozvytok profesiinoi osvity v umovakh hlobalizatsiinykh ta intehtratsiinykh protsesiv* [Development of professional education in the conditions of globalization and integration processes]. Kyiv: Publishing House of Drahomanov National Pedagogical University. (in Ukrainian)
3. Krasnozhon S. V., Pidubnyi V. A. (2016) Innovatsii v osviti [Innovations in education]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini* [Formation of market relations in Ukraine], no. 6, pp. 19–22. (in Ukrainian)
4. Hryshchenko I. M. (2016) Faktory pidvyshchennia efektyvnosti osvitnoi diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy [Factors for increasing the efficiency of educational activities of Ukraine' higher educational institutions]. *Aktualni problemy ekonomiky* [Actual problems of economics], no. 3, pp. 134–141. (in Ukrainian)
5. Stankevych I. V. (2016) Otsiniuvannia yakosti vyshchoi osvity ta navchalno-vyrobnychoi diialnosti osvitnikh orhanizatsii na osnovi akredytatsiinykh kryteriiv [Evaluation of the quality of higher education and educational and production activities of educational organizations on the accreditation criteria basis]. *Biznes Inform* [Business Inform], no. 6, pp. 119–125. (in Ukrainian)
6. Voliarska O. (2020) Napriamy rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini v umovakh nestabilnosti [Directions of higher education development in Ukraine in instability conditions.]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy* [Adult education: theory, experience, perspectives], no. 18 (2), pp. 34–43. (in Ukrainian). DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(18\).2020.34-43](https://doi.org/10.35387/od.2(18).2020.34-43)
7. Havilanes D. E., Pryshchak M. D., Hrechanovska O. V. (no data) *Rozvytok vyshchoi osvity: istorychnyi aspekt* [Development of higher education: historical aspect]. Available at: <http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/32588508-BD02-4345-B33A-BDA43E74F293.pdf> (accessed 22 December 2022). (in Ukrainian)
8. Benovska L. Ya., Paska O. V. (2021) Tendentsii ta problemy rozvytku profesiino-tekhnichnoi osvity v umovakh reformy detsentralizatsii [Trends and problems of the professional and technical education development in the conditions of the decentralization reform]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy* [Socio-economic problems of the modern period of Ukraine], no. 1 (147), pp. 10–15. (in Ukrainian)

9. Vavreniuk S. (2018) Rozvytok vyshchoi osvity v Ukraini v konteksti ryzykiv ta vyklykiv [Development of higher education in Ukraine in the context of risks and challenges]. *Publichne uriaduvannia* [Public governance], no. 3 (13), pp. 29–38. (in Ukrainian)
10. Dubaseniuk O. A. (2011) Rozvytok vyshchoi osvity: tendentsii ta perspektyvy [Development of higher education: trends and prospects]. *Liudynotsentryzm yak osnova humanitarnoi polityky Ukrainy: osvita, polityka, ekonomika, kultura* [Human-centeredness as the basis of Ukraine's humanitarian policy: education, politics, economy, culture]. Kyiv: Institute of Gifted Children of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, pp. 135–142. (in Ukrainian)
11. Pavlenko A. F., Antoniuk L. L., Vasykova N. V., Ilnytskyi D. O. Et al. *Doslidnytski universytety: svitovyi dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini* [Research universities: global experience and prospects for development in Ukraine]. Kyiv: Kyiv National University of Economics. (in Ukrainian)
12. Mahuta O. V. (2016) Rozvytok vyshchoi osvity ta ekonomichna dynamika v Ukraini [Development of higher education and economic dynamics in Ukraine]. *Investysii: praktyka ta dosvid* [Investments: practice and experience], no. 6, pp. 58–65. (in Ukrainian)
13. Tovkanets O. S. (2011) Rozvytok profesiino-tekhnichnoi osvity v Ukraini [Development of vocational and technical education in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii "Pedagogika, sotsialna robota"* [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series "Pedagogy, social work"], no. 23. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6447/1/РОЗВИТОК20ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ%20ОСВІТИ0В%20УКРАЇНІ.pdf> (accessed 22 December 2022). (in Ukrainian)
14. Hryshchuk Yu. V. (2014) Vyznachennia profesiinoi osvity i navchannia: suchasni aktsenty [Definition of professional education and training: modern accents]. *Pedahohichni protsesy: teoriia i praktyka* [Pedagogical process: theory and practice], no. 4, pp. 16–21. (in Ukrainian)
15. Vashchenko A. (2018) Perspektivy rozvytku profesiinoi osvity v Ukraini [Prospects for the development of professional education in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh statei "Sotsium. Dokument. Komunikatsiia"* [Collection of scientific articles "Society. Document. Communication"], no. 5, pp. 273–282. (in Ukrainian). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1246591>
16. Hreben S. (2021) Problemy ta perspektyvy rozvytku profesiino-tekhnichnoi osvity v Ukraini [Problems and prospects of the development of vocational and technical education in Ukraine]. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK"* [Scientific notes of the "KROK" University], no. 3 (63), pp. 125–130. (in Ukrainian). DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-63-125-130>.